

عکس: cartoon.ir

فراز و فرود اندیشه در سال ۹۵

اندیشمندان از چه گفتند و درباره چه نوشتند؟

سخت می شود دریایی را در کوزه ای جاداد. امارسم مطبوعاتی چنین است که در ویژه نامه های آخر سال، گذشته را مرور کنند؛ حتی اندیشه و مردمانش را. شاید برای هر کدام از این نام ها بتوان به اندازه کل این متن، مطلب نوشت. و بسیار نام هایی که از قلم افتاده اند. این گزارش دریافت من است از جهان اندیشه در سالی که گذشت و طبعاً بضاعت من ناچیز است.

سید امین موسوی زاده

روزنامه نگار

داریوش شایگان

زیست دوشقهای

در تیر ماه دولت فرانسه نشان عالی دولتی این کشور، «لژیون دونور» را به داریوش شایگان، فیلسوف و متفکر ایرانی اهدا کرد. این نشان در محل سفارت فرانسه در تهران به داریوش شایگان اعطا شد. او در پیام خود در این مراسم چنین آورد: «از همان کودکی حس می کردم در دوزمان مختلف زندگی می کنم؛ یکی در خشان در گذشته ولی متحجر که به سختی خود را با دنیای امروز تطبیق می داد؛ دیگری یوبیا، متغیر و سخت تزلزل پذیر. هر چقدر استادان قدیم با کلام فاخر خود سیراب من می کردند و نحوه بودن من را مشخص می ساختند، استادان غربی به همان نسبت ضدم سخن می گفتند، بدعت می گذاشتند، از نفی عقاید یکدیگر ابایی نداشتند و فرضیه های متهورانه مطرح می کردند. پس من در تقاطع دو زمان متضاد قرار گرفته بودم و تنش های اجتناب ناپذیر و تناقضات برق آساز همین جانشآت گرفت، بی آنکه بتوانم این دوزمان را از یکدیگر تفکیک کنم. حالا که گذشته را مرور می کنم و سیر پر جنب و جوش زندگی ام را از نومی سنجم، به گمانم این نخستین شکافی بود که وجودم را دوشقه کرد.»

او چندی پس از دریافت این نشان، در مصاحبه با یکی از روزنامه ها خود را نه یک «فیلسوف» که یک «متفکر آزاد» نامید. او در همین مصاحبه فرید را ملغمه ای عجیب نامید که می خواست بانگاه شعبده بازانه اش از فراز قرون، آسمان را به ریسمان گره بزند. «البته من به او مدیونم؛ او به من آموخت تا از خلط مباحث اجتناب کنم، شکاف های تاریخی را در نظر آورم و از کیمیاگری های فلسفی که در آن شمنیسم متافیزیک و عرفان و زبانشناسی به هم می ریزند و با هم گلاویز می شوند تا معلوم نیست چه آش در هم جوشی پدید آید فاصله بگیرم. در واقع من به سیاق لقمان که ادب را از بی ادبان آموخت، از او تصویر منفی شده و کاملاً از آنچه نباید بکنم را فرا گرفتم.» او در پاسخ اینکه چرا این همه روشنفکران مسحور او شدند، می گوید: «چون ذهن آنها هم قاراشمیش بود. هنوز هم ذهن ما قاراشمیش است.»

رضادآوری اردکانی

ما و توانایی آینده شدن

داوری اردکانی جایی میان فیلسوف مردمی و فیلسوف حکومتی ایستاده و با اینکه اغلب کسانی که در این حوالی می ایستند، هیچ یک از دو طرف را به خود جذب نمی کنند، اما وی هر دو را به سوی خود می کشد. سال ۹۵ سال خوبی برای داوری اردکانی بود: دومین دوره جایزه ای که به نام او نامگذاری شده است، برگزار شد و نیز پیرس از اینکه در واپسین روزهای سال ۹۴ کتاب گفت و گوهای او با عنوان «آفاق فلسفه در سپهر فرهنگ» منتشر شد، در دی ماه ۹۵ گفت و گو بلند حسین کلباسی اشتری با او به صورت کتاب «گاه خرد» در آمد که به قول خود او «مجال است برای به سخن آمدن خرد یا سخن گفتن از خرد». در نشست رونمایی این کتاب در اندیشه گاه فرهنگی سازمان اسناد و کتابخانه ملی، بیژن عبدالکریمی و علی اصغر مصلح و سید جواد میری و فاسم پور حسن و حسین کلباسی سخنرانی کردند و خود او در بخشی از سخنرانی اش گفت: «پرسش از اینکه ما کجای تاریخ هستیم پرسش بی اهمیتی نیست. تاریخ محقق ما هستیم، ما توانایی برای آینده شدن داریم و آینده خود ما هستیم. اینکه بدانیم آیا آمادگی برای محقق شدن چیزی که در آینده قرار است بشود را داریم یا نه، بسیار مهم است. آینده، معلوم و قابل تصرف نیست، ما قرار است آینده شویم و می توانیم متمکن زمان شویم، ما باید درباره آینده تأمل کنیم و ببینیم چه می توانیم بکنیم.» او در خرداد ماه نیز در همایش «فلسفه در جهان عاری از فلسفه» در مورد «آینده» گفته بود: «اگر من بخواهم علم را با سلاطین خودم دستکاری کنم، نمی توانم ماندگار شوم. در چند سال گذشته، مسأله ای با عنوان «اسلامی کردن علوم انسانی» در کشورمان مطرح شده است. علوم انسانی اسلامی نیاز به عالم اسلامی دارد. اگر این طرح را داده ایم باید این سؤال را مطرح کنیم که علم را می توان با اعتقاد میزان کرد؟ ما در وضعیتی قرار داریم که انگار می خواهیم علوم انسانی جدیدی تأسیس کنیم. استادان علوم انسانی و علوم اجتماعی در شرایط کنونی باید به این فکر کنند که می توانند علوم انسانی را متحول کنند؟ این نکته را نباید فراموش کرد که علوم اجتماعی مربوط به جامعه آینده است و باید این جامعه آینده ساخته شود.»

او در آذرماه یک سمت جدید گرفت: از سوی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی داوری اردکانی در کنار محمد رضا بهشتی و غلامرضا اعوانی، به عنوان اعضای شورای سیاستگذاری «طرح جامع اعتلای علوم انسانی معطوف به پیشرفت کشور» انتخاب شدند. همچنین در واپسین روزهای حیات آیت الله هاشمی رفسنجانی، در مراسم تجلیل از تلاشگران برتر کیفیت، داوری اردکانی، نشان زرین ولوح تقدیر دریافت کرد.